

Høringsnotat om forslag til endringer i privatskolelova:

Godkjenning av skoler som tilbyr opplæring i små og verneverdige håndverksfag

1	Innledning.....	2
2	Bakgrunn for forslaget	2
2	Gjeldende rett	3
3	Departementets vurdering	4
3.1	Generelle vurderinger	4
3.2	Begrepet ”små og verneverdige håndverksfag”	4
3.3	Godkjenningsvurderingen mv.....	5
3.4	Unntak fra minimumsgrense for elevtall	6
4	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	7
5	Forslag til lovtekst.....	7
6	Merknader til forslaget.....	8

1 Innledning

Kunnskapsdepartementet legger med dette frem forslag til endringer i lov 4. juli 2003 nr 84 om private skolar med rett til statstilskot (privatskolelova).

Forslaget innebærer å endre privatskolelova slik at den åpner for å godkjenne skoler som tilbyr opplæring i små og verneverdige håndverksfag.

Endringene foreslås å tre i kraft 1. august 2012.

2 Bakgrunn for forslaget

Gamle håndverksferdigheter er en del av vår immaterielle kulturarv. I 2006 ratifiserte Stortinget UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. Konvensjonen understreker at det ikke bare er produktenes funksjon som har verdi – men selve håndverksteknikken og at det er knyttet en tradisjon til denne. Ratifiseringen av UNESCO-konvensjonen viser et ønske om å ta vare på gamle og tradisjonelle håndverk.

I norsk sammenheng er opplæring i mange tradisjonelle håndverksfag lagt til fag- og yrkesopplæringen, og er derfor definert som lærefag i tilbudsstrukturen for videregående opplæring. Noen av disse lærefagene har lange tradisjoner som fag. Andre er av nyere dato. Fylkeskommunene som ansvarlig skoleeier tar beslutninger om hvilke tilbud de vil gi. Tilbudsstrukturen i vgo etter reformen Kunnskapsløftet inneholder ca 180 lærefag hvorav flere har svært få søkere. Sekretariatet for små og verneverdige fag (SSV)¹ utarbeider en liste over hvilke av lærefagene som regnes som ”små og verneverdige”. For disse fagene utløses et ekstra tilskudd til lærebedrift.

Per d.d. er det 34 små og verneverdige fag og majoriteten av fagene ligger innenfor utdanningsprogram for design og håndverk. En del av de små og verneverdige lærefagene er særløpsfag, dvs med Vg1 i skole etterfulgt av tre år i lærebedrift, mens resten følger hovedmodellen, med to år i skole og to år som lærling.

Enkelte private skoler gir opplæring i små og verneverdige håndverksfag. Privatskoleloven åpner imidlertid ikke for godkjenning av nye skoler som skal gi opplæring i små og verneverdige håndverksfag, eller for at slike skoler kan utvide sin virksomhet ved å starte opp nye tilbud eller utvide elevtallet i allerede eksisterende

---

¹ SSV er et organ som gjennom årlige tildelingsbrev og styringsbrev styres av Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet, men hvor det daglige faglige og administrative ansvaret ligger til Håndverksregisteret ved De Sandvigske Samlinger.

tilbud.² Departementet mener at det er viktig at opplæringstilbudet i små og verneverdige fag til enhver tid speiler behovet for nye utøvere i faget. Flere aktuelle saker viser at det er et behov for at departementet får mulighet til å godkjenne private opplæringstilbud i tradisjonelle håndverksfag, slik at behovet for nye utøvere i faget kan møtes og fagtradisjoner beholdes.

2 Gjeldende rett

Privatskoleloven § 2-1 første og annet ledd lyder i dag slik:

”§ 2-1. Godkjenning av skolar

Departementet kan godkjenne private skolar og driftsendringar ved godkjende private skolar. Departementet kan godkjenne at ein grunnskole flyttar verksemda si til ein annan kommune eller at ein vidaregåande skole flyttar verksemda si til ein annan fylkeskommune. Vertskommunen eller vertsfylket skal gi fråsegn før departementet gjer vedtak i saka, og kan klage på departementet sitt vedtak. Godkjende skolar har rett til statstilskot etter § 6-1 og til å drive verksemd etter lova.

Skolane skal drive verksemda si på følgjande grunnlag:

- a) religiøst
- b) anerkjend pedagogisk retning
- c) internasjonalt
- d) særskilt tilrettelagd vidaregåande opplæring i kombinasjon med toppidrett
- e) norsk grunnskoleopplæring i utlandet
- f) særskilt tilrettelagd opplæring for funksjonshemma.”

Det er således kun skoler som oppfyller kravene til grunnlag i bokstav a-f som kan godkjennes etter privatskoleloven.

Av § 2-1 femte ledd følger det at departementet, ved skoler som ikke oppfyller kravene til grunnlag, bare kan godkjenne *nødvendige* driftsendringer. Hva som er nødvendige driftsendringer er presisert slik i Ot.prp.nr. 37 (2006-2007) om ny privatskolelov:

”Med nødvendige driftsendringar er meint endringar i læreplanen som følgje av endringar i den offentlege læreplanen eller i strukturen for den offentlege 13-årige grunnopplæringa. Dette inneber at lova ikkje opnar for godkjenning av driftsendringar i form av auka elevtal, nye trinn og nye utdanningsprogram for dei aktuelle skolane.”

---

² Med unntak for f.eks. religiøse videregående skoler, som kan få godkjent et slikt innhold i opplæringen ved skolen.

Privatskoleloven er således til hinder for opprettelse av nye private tilbud innen små og verneverdige håndverksfag.

3 Departementets vurdering

3.1 Generelle vurderinger

I tråd med UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarv vil departementet understreke viktigheten av å opprettholde opplæringstilbud i små og verneverdige håndverksfag. Enkelte private skoler ivaretar i dag deler av dette ansvaret. Skolene har imidlertid ingen mulighet til å endre på opplæringstilbudet og gi opplæring i nye fag når det er behov for dette, jfr. gjennomgangen av gjeldene rett over.

Det er viktig at opplæringstilbudet i små og verneverdige fag til enhver tid speiler behovet for nye utøvere i faget. Flere aktuelle saker, herunder om Smedfaget ved Handverksskolen på Hjerleid, viser at det er et behov for at departementet får mulighet til å godkjenne private opplæringstilbud i tradisjonelle håndverksfag, slik at behovet for nye utøvere i faget kan møtes og fagtradisjoner beholdes. Regelverket er således etter departementets vurdering ikke tilstrekkelig tilpasset behovet for opplæringstilbud av denne typen. Departementet foreslår derfor å endre privatskoleloven slik at private skoler som gir opplæring i små og verneverdige håndverksfag kan få godkjent driftsendringer og nye tilbud, slik at skolene på en god måte kan fortsette å opprettholde gamle og tradisjonelle håndverk.

Dagens regelverk åpner heller ikke for å godkjenne nye skoler som tilbyr opplæring i små og verneverdige håndverksfag. Etter departementets vurdering er det viktig at regelverket ikke bare åpner for driftsendring ved eksisterende skoler, men også for godkjenning av nye skoler med nye fagtilbud. Departementet vil understreke at en åpning for godkjenning av nye skoler etter departementets vurdering ikke vil medføre en betydelig økning i antallet nye privatskoler. Det er et begrenset antall små og verneverdige håndverksfag og fagene er kjennetegnet ved at det kreves få nye utøvere av håndverkstradisjonen. Behovet for mange nye skoler er således ikke til stede.

3.2 Begrepet ”små og verneverdige håndverksfag”

Sekretariatet for små og verneverdige fag (SSV) og Utdanningsdirektoratet har en definisjon av begrepet ”små og verneverdige fag som er knyttet til følgende kriterier:

- Faget skal være en del av tilbudsstrukturen for videregående opplæring eller være godkjent som et forsøk.
- Faget er truet og fagkunnskaper står i fare for å dø ut på grunn av mangel på nyrekruttering.

- Faget skal ivareta tradisjonelle handverksfaglige teknikker, materialer og metoder.
- Faget har kulturell verdi som det av samfunnsmessige årsaker er viktig å videreføre.
- Faget har under 15 nye lærekontrakter i løpet av en tre års periode.

Etter departementets vurdering vil disse fem kriteriene også være sentrale momenter ved vurderingen av om det dreier seg om ”små og verneverdige håndverksfag” etter den foreslåtte bestemmelsen i privatskoleloven. Kriteriene er ikke å forstå verken som absolutte vilkår eller nødvendigvis kumulative vilkår. Det vil altså ikke være slik at det kun er opplæring i fag som er å finne på SSVs fagliste som skal kunne godkjennes. Andre fag kan også, etter en helhetsvurdering, falle inn under bestemmelsen.

For å ivareta skolenes behov for forutsigbarhet i driften foreslår departementet videre at en privatskole ikke vil miste godkjenningen til å gi opplæring i et håndverksfag, kun fordi faget evt. faller ut av SSVs liste.

3.3 Godkjenningsvurderingen mv.

I vurderingen av hvorvidt en søknad om godkjenning av ny privatskole, eller endring i driften ved eksisterende skole skal godkjennes, vil behovet for nye utøvere i faget veie tungt. Det samme vil muligheten for læreplass etter endt opplæring i skole. Hvorvidt faget tilbys i den offentlige skolen eller ikke vil også være en del av denne vurderingen. Er det fra før et etablert tilbud i den offentlige skolen, eller i våre naboland, som dekker behovet for nye utøvere i faget, vil dette kunne tale imot en godkjenning. Er det et udekket behov for nye utøvere, vil dette tale for. Ettersom forholdet til hva som tilbys av fylkeskommunen er relevant, vil vertsfylkets uttalelse til de ulike søknadene ha betydelig vekt.

Godkjenningsvurderingen for denne type opplæringstilbud vil således skille seg noe fra den vurdering som gjøres for skoler som søker om å drive på grunnlag av et av grunnlagene i privatskoleloven § 2-1 a-f, der det i tråd med behandlingen av Ot.prp.nr.37(2006-2007) ligger en formodning om godkjenning dersom skolene oppfyller lovens minstekrav.

Departementet vil bemerke at det kun er opplæringstiden i skole som etter dette forslaget kan godkjennes, jf. den til enhver tid gjeldende tilbudsstruktur i videregående opplæring. Etter endt opplæringstid i privatskolen vil den videre opplæringen, på samme måte som i dag, reguleres av opplæringsloven med forskrifter. Det betyr for eksempel at ved etterfølgende opplæring i bedrift må lærekontrakten/opplæringskontrakten godkjennes av fylkeskommunen for å bli gyldig, jf. opplæringsloven § 4-5 annet ledd.

I forskriften til privatskoleloven er det i § 11-1 listet opp skoler som kan ta inn voksne søkere uten rett til videregående opplæring, og også antallet voksne uten rett som kan

tas inn ved hver av disse skolene. Flere av skolene som i dag tilbyr små og verneverdige håndverksfag er listet opp her. Departementet vil løpende vurdere behovet for å endre forskriften, i takt med de endringer som dette forslaget fører til. For eksempel vil det kunne være ønskelig for departementet at enkelte skoler skal kunne ta inn flere voksne uten rett enn de i dag har anledning til. Igjen vil behovet for nye utøvere av faget være styrende.

3.4 Unntak fra minimumsgrense for elevtall

Skoler som gir opplæring i små og verneverdige håndverksfag har typisk svært få elever. Privatskoleloven § 2-2 tredje ledd fastsetter samtidig en minimumsgrense for elevtall ved privatskoler på 15 elever. Har en skole mindre enn 15 elever over en 3 års periode mister skolen godkjenningen. Departementet kan i særskilte tilfeller gjøre unntak fra denne regelen. Om mulighetene for unntak for skoler som tilbyr små og verneverdige fag ble følgende uttalt i Ot.prp.nr.37 (2006-2007) om ny privatskolelov:

” Departementet ser at det for tilbydarar av små tradisjonelle handverksfag og andre små fag kan verke urimeleg å krevje eit minimumstal på 15 elevar (...). Det kan derfor vere aktuelt med eit permanent unntak frå regelen for skolar som berre tilbyr små og verneverdige handverksfag og andre små fag, der minimumskravet til elevtal vil medføre at slike fag ikkje lenger blir tilbodne i Noreg.”

Det er således klart at skoler som gir opplæring i små og verneverdige håndverksfag ligger i kjernen av unntaksbestemmelsens virkeområde. Unntak fra regelen må imidlertid etter dagens ordning besluttes for hver enkelt håndverksskole i hvert enkelt tilfelle, etter søknad fra skolen. Ettersom opplæring i små og verneverdige håndverksfag er og skal være et tilbud for få elever, i fag som trenger få utøvere, er et krav om mange elever ved skolene lite hensiktsmessig. Unntak i hvert enkelt tilfelle vil avhjelpe dette, men etter departementets vurdering vil et allmenngjeldende unntak i loven være mer hensiktsmessig og gi søkere bedre forutsigbarhet. Departementet vil derfor foreslå at det presiseres i privatskoleloven at alle skoler som gir opplæring i små og verneverdige håndverksfag er unntatt fra kravet til minimumselevtall. Unntaket vil imidlertid utelukkende gjelde for skoler som kun tilbyr opplæring i små og verneverdige håndverksfag. Skoler som i tillegg tilbyr andre opplæringstilbud enn opplæring i små og verneverdige håndverksfag, vil ikke være omfattet av unntaket.

4 Departementets forslag

Departementet foreslår at privatskoleloven § 2-1 endres slik at departementet kan godkjenne nye skoler, og driftsendringer ved eksisterende skoler, som gir opplæring i små og verneverdige håndverksfag. Departementet foreslår videre at privatskoleloven §

2-2 endres slik at det kommer eksplisitt frem at skoler som gir opplæring i små og verneverdige håndverksfag er unntatt kravet til et minimum antall elever.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet legger til grunn at eventuelle nye elevpasser/tilbud som får godkjenning som små og verneverdige håndverksfag skal utløse statstilskudd etter gjeldende regler for tilskudd til private videregående skoler, jf privatskolelova og forskrifter. I tråd med hovedregelen i privatskoleloven § 6-1 får godkjente tilbud tilskudd med 85 pst. av et tilskuddsgrunnlag per elev. Grunnlaget for tilskuddet er gjennomsnittlige driftsutgifter per elev ved tilsvarende utdanningsprogram i den offentlige videregående skolen. Det legges videre til grunn at elever ved nye tilbud inkluderes i trekk- og korreksjonsordningen for elever i statlige og private skoler i inntektssystemet. Dette innebærer at det foretas en årlig justering i kommunenes samlede inntektsramme i forhold til endret antall elever i private skoler, samt en korreksjon i beregningene av rammetilskuddet til den enkelte kommunen, for at fylkeskommuner ikke skal ha en gevinst eller et tap i forhold til om de har elever i private skoler.

For elever med rett til opplæring etter opplæringsloven legges det til grunn at forslaget ikke vil medføre vesentlige mer- eller mindrekostnader, verken for staten eller fylkeskommunene. For elever uten rett til opplæring kan det innebære merkostnader for fylkeskommunen tilsvarende trekk-satsen i trekk- og korreksjonsordningen.

6 Forslag til lovtekst

Annet ledd i § 2-1 skal lyde slik:

”Skolane skal drive verksemda si på følgjande grunnlag:

- a) religiøst
- b) anerkjend pedagogisk retning
- c) internasjonalt
- d) særskilt tilrettelagd vidaregåande opplæring i kombinasjon med toppidrett
- e) norsk grunnskoleopplæring i utlandet
- f) særskilt tilrettelagd opplæring for funksjonshemma.

g) vidaregåande opplæring i små og verneverdige handverksfag

Tredje ledd i 2-2 skal lyde slik:

Dersom ein skole har færre enn 15 elevar tre skoleår i samanheng, fell godkjenninga bort. For norske skolar i utlandet gjeld ei tilsvarande minimumsgrense på 10 elevar. Departementet kan i særskilde tilfelle gjere unntak frå minimumskrava til elevtal. *Skolar som kun driv verksemd etter § 2-1 bokstav g er ikkje omfatta av minimumskrava til elevtal.*

7 Merknader til forslaget

Merknader til § 2-1 bokstav g

Forslaget innebærer at departementet får hjemmel til å godkjenne nye private skoler, og driftsendringer ved eksisterende private skoler, som gir opplæring i små og verneverdige håndverksfag. Forståelsen av begrepet ”små og verneverdige håndverksfag”, er knyttet til følgende:

- Faget skal være en del av tilbudsstrukturen for vidaregåande opplæring eller være godkjent som et forsøk.
- Faget er truet og fagkunnskaper står i fare for å dø ut på grunn av mangel på nyrekruttering.
- Faget skal ivareta tradisjonelle handverksfaglige teknikker, materialer og metoder.
- Faget har kulturell verdi som det av samfunnsmessige årsaker er viktig å videreføre.
- Faget har under 15 nye lærekontrakter i løpet av en tre års periode.

I vurderingen av hvorvidt et omsøkt opplæringstilbud faller inn under begrepet ”små og verneverdige håndverksfag”, vil disse kriteriene utgjøre momenter som er relevante i helhetsvurderingen godkjenningsmyndigheten skal foreta. Kriteriene er ikke å forstå som absolutte kumulative vilkår. Det vil altså ikke være slik at det kun er opplæring i fag som er å finne på SSVs liste over små og verneverdige håndverksfag som skal kunne godkjennes. Andre fag kan også, etter en helhetsvurdering, falle inn under bestemmelsen. For å ivareta skolenes behov for forutsigbarhet i driften foreslår departementet videre at en privatskole heller ikke vil miste godkjenningen til å gi opplæring i et håndverksfag, dersom faget over tid endrer faller ut av SSVs liste. Gjøres det endringer i tilbudsstrukturen i vidaregåande opplæring må skolenes opplæringstilbud tilpasses tilsvarende.

I vurderingen av hvorvidt en søknad om godkjenning av ny privatskole, eller endring i driften ved eksisterende skole skal godkjennes, vil behovet for nye utøvere i faget veie tungt. Det samme vil muligheten for læreplass etter endt opplæring i skole. Hvorvidt faget tilbys i den offentlige skolen eller ikke vil også være en del av denne vurderingen. Er det fra før et etablert tilbud i den offentlige skolen, eller i våre naboland, som dekker behovet for nye utøvere i faget, vil dette kunne tale imot en godkjenning. Vertsfylkets uttalelse til de ulike søknadene skal tillegges betydelig vekt

Merknader til § 2-2 tredje ledd

Forslaget innebærer at skoler som kun tilbyr opplæring i små og verneverdige håndverksfag, jfr. § 2-1 bokstav g, automatisk er unntatt krav til et minimum elevtall på 15 elever.